Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Tiberiu
ROTH

EVREU FĂRĂ FRONTIERE

VOLUMUL I

CĂLĂTORIE PRIN ȚĂRI, IDEI ȘI ERE

Ediție îngrijită și prefațată / postfațată de
Mircea Brenciu

Libris
EDITORIAL
BRAȘOV, 2019

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

PREFAȚĂ – UN SPAȚIU AL FRANCHEȚEI ȘI AL SERENITĂȚII. *I. David și Goliat* ***de Mircea Brenciu*** 5

CÂTEVA CUVINTE ***de Tiberiu Roth*** 15

UN CURRICULUM VITAE SCURT DESPRE O VIAȚĂ LUNGĂ 17

UN ALTFEL DE SFÂRȘIT DE AN – 2012 20

O POVESTE NOUĂ DESPRE O „POVESTE VECHE” 25

PARIS, MON AMOUR 31

AMINTIRI DESPRE... AZI 38

NE-AM SĂTURAT DE FEDERAȚIE! 47

M-AM ÎNTORS DIN ȚARA VIITORULUI 56

HAI, ROMÂNIA! 61

„DIAMANTELE SUNT PENTRU TOTDEAUNA” 69

LA PESTA VINE UN EVREU 78

CU SFÂNTUL ION, ÎNTRE HANUCA ȘI CRĂCIUN 88

POST-SCRIPTUM LA UN COLIND AVORTAT 95

AMINTIRI DESPRE ARIEL ȘARON ÎN VIZITĂ LA BRAȘOV 102

DESPRE CHINA, CU ADMIRAȚIE 106

SALONIC – CONFLUENȚE ȘI CONVIEȚUIRI 114

PRIMA RELATARE DESPRE ULTIMUL EPISOD 121

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

UN WEEK-END ZBUCIUMAT 128
AM FOST LA VIENA, LA FOSTA ÎMPĂRĂȚIE! 136
LA TRECUTU-ȚI MARE, MARE VIITOR 146
ÎNGRIJORĂRI… 159
DEMOGRAFIE „ICI ȘI COLO” 168
ALEGERI ŞI… PRELEGERI 174
PRINTRE MĂRI ȘI ȚĂRI 181
EU CU CINE VOTEZ? 191
ETNOVEMBER 197
CRIME… FĂRĂ PEDEAPSĂ 204
CE AU MAI FĂCUT MOGULII? 211
COȘMARUL NĂSCUT DIN VISE 221
LUMI PARALELE 229
DILEME CU *„NUMĂRAREA”* (MINIAN) 237
MADEIRA, O INSULĂ DE… MILIOANE 245
VOIEVODUL ȚIGANILOR 252
„MACCABIADA – DACĂ VREȚI, NU VA FI UN VIS” 261
SUNT MULȚI!… SUNTEM MULȚI? 267
GRAN CANARIA SAU VALOAREA ISTORIEI 274
SCRISOARE CĂTRE *„VĂRU' MEU”* *282*
ANNA FRANK S-A NĂSCUT LA… FRANKFURT 293
SIRIENI ÎN TENERIFE 302
RENDEZ-VOUS ÎN TREI: ISRAEL, GRECIA, CIPRU 312
STELELE… LUI DAVID 319
CURCUBEUL DIN NISIP 327
DOUĂ MII DE ANI… ÎNTRE DOUĂ SINAGOGI 333
„EBREXIT” 341

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

BIKINI LA 70 DE ANI! 349
CVINTETUL ENGLEZESC 357
DESPRE ANTISEMITISM, LA BUDAPESTA? 366
IMPRESII DIN ȚARA MEREU VERDE 374
ÎNTÂLNIRI DE GRADUL III 381
S-A ÎNTÂMPLAT LA NISA 394
NU ADUCE ANUL CE ADUCE CEASUL! 400
INSULA ÎMPĂRATULUI 411
VÂNT DE LIBERTATE 421
PLIMBĂRI CU ISTORII 430
LUNILE PRIMĂVERII ȘI ZILELE LOR 440
SĂRBĂTORI ȘI... NU NUMAI 448
PRO ȘI CONTRA 455
ÎNTRE O NU ȘI *O, DA!* *463*
ULTIMUL CONGRES SIONIST LA BASEL, URMĂTOARELE, LA IERUSALIM! 474
„VIAȚA LA ȚARĂ” 484
CINE AM FOST, CINE SUNTEM? 494
„ASTA-I MUZICA CE-MI PLACE” 502
BIBI ȘI TIBI 510

POSTFAȚĂ – UN SPAȚIU AL FRANCHEȚEI ȘI SERENITĂȚII. *II. Cel ce s-a luptat împreună cu Dumnezeu și a învins* ***de Mircea Brenciu*** 521

ALBUM – *IMAGINI DIN BRAȘOVUL MAGIC* 531
ALBUM – *IMAGINI DIN LUMEA LARGĂ* 549

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

UN CURRICULUM VITAE SCURT DESPRE O VIAȚĂ LUNGĂ

Cei mai importanți ani din viața mea îi consider pe primii zece. Ei s-au încheiat odată cu cel de-al Doilea Război Mondial. Tot ce mai știu până astăzi am învățat atunci. Adică să vorbesc când știu și să tac când trebuie, să scriu puțin și să citesc mult, să iubesc și să respect fără calcule de eficiență, să gândesc și să încerc, să fiu ascultător sau rebel, după cum mă îndeamnă inima și mintea. Tot atunci am învățat să mă mir și să admir…

În primii zece ani de viață am trăit cele mai importante evenimente. Aveam trei ani când am plecat (împreună cu Mama) pentru prima oară din comuna mea natală, Lupeni, spre comuna ei natală, Amasi, lângă Satu Mare. Atunci mi-am văzut Bunicii (din partea Mamei) o dată și… pentru totdeauna, căci au fost deportați. La cinci ani am învățat primele litere într-o limbă pe care nu știam s-o vorbesc. Nici atunci, nici acum. Evident, este vorba despre limba ebraică. La șase ani am întâlnit primul legionar din *Garda de fier*, care a venit să-l „ia" pe Bunicul la Casa Verde, de unde l-au adus a doua zi, bătut până la sânge. Pe Tata l-au luat cu câteva zile mai înainte și nu l-am mai revăzut decât peste doi ani. Împlinisem vârsta de șapte ani când a murit Bunicul. A fost prima mea întâlnire cu moartea, în direct. Peste un an aveam să înțeleg prin proprie experiență ce înseamnă frica de moarte. Eram în gară la Deva – acolo ne jucam de obicei, căci locuiam foarte aproape, pe Strada „Regele Ferdinand" – când un avion în picaj a deschis focul asupra călătorilor aflați pe peron. Unul a căzut foarte aproape de mine, plin de sânge, urlând. La vârsta de 8 ani am trăit prima dragoste și prima

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

dezamăgire. M-am îndrăgostit de o fetiță foarte frumoasă (7 ani), pe care am văzut-o dansând într-o fotografie în alb-negru. După ce am cunoscut-o (în realitate m-am convins că era și mai frumoasă), am aflat că am un rival. Un coleg de clasă. Un prieten. Toți trei, fata și noi doi, eram colegi la Școala Primară Evreiască din Deva. Deci nu se punea. Am decis noi, băieții, să aleagă fata, printr-un „pupic", între noi doi. El a fost preferatul, eu am suferit. Cu Armata Roșie ne-am întâlnit în casa noastră, unde au fost încartiruiți pentru câteva nopți doi ofițeri sovietici. Cu mine s-au purtat foarte frumos, m-au învățat să ochesc și să trag cu o armă cu lunetă. Mama era supărată tot timpul că făceau dezordine și-i dispăreau parfumurile. Dar nu aveai ce face, erau eliberatorii noștri! S-a făcut apoi pace și, după împlinirea vârstei de 10 ani, am reușit să devin elev al Liceului „Decebal", intrând într-o altă lume (cel puțin așa mi se părea), la care râvneam, deși mi-era ușor teamă de ea.

În al doilea deceniu al vieții mele (1945-1955) am devenit din „pui de jidan", fiu de moșier, Tatăl meu a fost arestat și deținut la domiciliu forțat. Eu m-am „strecurat" prin liceu și apoi prin facultate, ajungând inginer, ca mai toți prietenii și colegii mei, deși nu simțeam nicio vocație pentru această profesiune.

În al treilea deceniu am „construit socialismul" alături de alte milioane de români (că nu erai chiar „pursânge" nu mai conta... dacă stăteai „în banca ta"), și se vede bine ce a ieșit.

În al patrulea deceniu (1965-1975) m-am căsătorit. Pe Vera, soția mea, am văzut-o pentru prima oară în oglindă, dar chiar și așa era frumoasă (și nu doar atât!!). Nu a fost doar o dragoste la prima vedere, ci și o căsătorie la prima vedere! Iubirea noastră și fructul ei, Roby, au fost cele mai mari daruri, de fapt singurele esențiale, din prezentul și din viitorul meu Curriculum vitae…

În al cincilea deceniu am ajuns, printr-un concurs... de împrejurări, director tehnic la cea mai mare întreprindere din România de atunci (26.500 de angajați). După un timp (prea lung) am fost „mazilit", dar am apucat, totuși, să văd lumea pe bani publici.

În al șaselea deceniu am „cercetat" și am predat la universitate, conform principiului „*cine* știe *face, cine nu* știe învață *pe alții* să *facă*". Tot în această perioadă am ajuns (în lipsa altora mai buni) președintele Comunității Evreilor din Brașov și sunt pe cale de a deveni cel mai

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

longeviv președinte (încă) în funcție. Dacă îmi închei mandatul, pe care nu voi accepta să-l prelungească nici măcar Adunarea Generală, voi fi petrecut trei decenii în slujba Comunității, dintre care 27 de ani ca voluntar.

În al șaptelea deceniu am apucat să transform numeroasele experiențe de întreprinzător privat, pe care le-am încercat începând cu anul 1990, într-o reușită (nu ieșită din comun!), confirmând faptul că eșecuri fără succes există (chiar numeroase), dar succes fără eșecuri, nu!

În al optulea deceniu (pe care intenționez să-l închei cu succes în curând) am reluat călătoriile prin lume, care timp îndelungat mi-au fost interzise de capriciile regimului totalitar. De data asta, le fac pe bani privați. La vârsta de 77 de ani am ieșit la pensie (a doua oară) și mi-am propus ca, măcar 12 ani, să beneficiez de banii pe care, în 60 de ani de activitate neîntreruptă, i-am cotizat la bugetul statului.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

UN ALTFEL DE SFÂRȘIT DE AN – 2012

PRIMA LUMÂNARE DE *HANUKA* LA BRAȘOV

Anul „laic" 2012 s-a încheiat la capitolul sărbătorilor evreiești, în Brașov, cu un festival de *Hanuka* neobișnuit de animat. Circa 500 de participanți au umplut, cum se zice, „până la refuz" sinagoga din Strada „Poarta Șchei", într-o seară de sâmbătă (considerată de „scepticii" noștri o alegere complet neinspirată), chiar seara care a precedat alegerile pentru Parlamentul României. A fost o reușită de zile mari, frumusețea aprinderii primei lumânări, urmată de un spectacol cu totul inedit care a avut un mare succes la public, aplaudat inclusiv de reprezentanți ai diferitelor partide, care urmau să se confrunte la urne a doua zi. Și, în sfârșit, surprizele delicioase de final (gogoși care nu se „vând", ci se oferă) și, la ieșirea din sinagogă, o *Hanukia* iluminată, vizibilă din strada în care mai apoi a fost așezată în spațiul public, alături de un brad decorat de Crăciun, în jurul cărora zile de-a rândul – în cadrul programului „*FatzaDa*", sprijinit de Primăria Brașov – s-au derulat tot felul de minifestivități. Importantă a fost premiera ieșirii simbolice în public! Pentru prima oară, pe o stradă din centrul unui oraș important din România au fost aprinse luminile sărbătorii evreiești de *Hanuka*.

ULTIMA LUMÂNARE DE *HANUKA* LA NEW YORK

Am aprins ultima lumânare de *Hanuka* la New York, într-un mediu familiar, în casa primitoare a unor prieteni (soț, soție) originari din

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

România, el, născut la Cernăuți, ea, născută și crescută la București, unde s-au cunoscut, s-au plăcut și s-au căsătorit și de unde au plecat în Statele Unite în anii '60 (evident, scoși „contra cost" de rude!). În zilele următoare ne-am plimbat pe străzile New Yorkului, paralele și perpendiculare, unde nu poți să te rătăcești. Ne-am plimbat cu încântarea de a descoperi la fiecare pas ceva nou, surprinzător și, de cele mai multe ori, remarcabil. Am mai fost de câteva ori în acest megaoraș, dar de fiecare dată în fugă, având multe de făcut și de văzut într-un interval de timp foarte scurt, cu idei preconcepute, evident preluate de la cei care le-au (pre)conceput, cea mai comună dintre ele fiind aceea că „*New Yorkul nu reprezintă America*". Aș spune acum că, dimpotrivă, cele mai importante și mai nobile calități ale națiunii americane se cumulează în această gigantică „superproducție" umană de mare calitate, care este, fără îndoială, New Yorkul. Cred că una dintre confirmările reprezentative este și sediul O.N.U., sugerând discret că aici se află Capitala Lumii.

Dar, fără îndoială, este și orașul cu cei mai mulți evrei (din diaspora). Aproape 15% din populația evreiască a lumii locuiește la New York, 10% din populația orașului fiind alcătuită din evrei. Firește, am întâlnit nenumărate exemplare de *Hanukia* expuse pe străzi, alături de brazi de Crăciun, sau așezate cuminți în vitrinele multor magazine, nu doar în cele cu proprietari evrei. Desigur, este și un mod de promovare a propriilor afaceri, dar și o dovadă că oamenii chiar doresc să-l facă pe *celălalt* să se simtă confortabil, chiar dacă își mai permit aluzii glumețe, „ca între noi". Ceea ce chiar nu mai văzusem în nicio biserică creștină am văzut la New York în cea mai mare Catedrală Episcopală din lume, a cărei construcție a fost începută în anul 1892, dar încă nu e terminată, deși funcționează de mulți ani: două menore (candelabrul cu șapte brațe) așezate în dreapta și în stânga altarului acestei imense biserici, cu o suprafață de 11.200 de metri pătrați și cu înălțimea de 38 de metri în interior. De altfel, Catedrala „*St. John the Divine*" este printre puținele biserici din New York care, așa cum se întâmpla în trecutul îndepărtat, domină peisajul înconjurător. Cele mai multe biserici sunt „pierdute" în mulțimea uriașelor, monumentalelor construcții moderne care le înconjoară. Evident, nici sinagogile nu au un regim... preferențial.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

ȘABAT ÎN SINAGOGI DIN NEW YORK

În New York sunt peste o mie de sinagogi mai mici sau mai mari, mai vechi și mai noi. În fiecare săptămână am participat la câte un serviciu de Ș*abat*, de fiecare dată la o altă congregație, încercând să dobândesc o experiență proprie despre viața religioasă evreiască din New York. „*Park East Synagogue*" este o sinagogă de rit *ortodox modern*, a fost o revelație cu un serviciu religios de o rară frumusețe, fastuos, cu doi *hazani* (cantori), un cor fabulos (care participa la rugăciune activ, tot timpul) și un „*Dvar Tora*" (comentariu biblic) rostit de rabinul Arthur Schneier, conducătorul spiritual al comunității, înființate în anul 1890. De altfel, rabinul Schneier este un vechi și devotat prieten al evreilor din România. Ne-a vizitat de mai multe ori, fiind în bune relații cu rabinul Rosen (z.l.) și cu defunctul Patriarh Teoctist. Născut la Viena, a supraviețuit Holocaustului, reușind să se ascundă la Budapesta. A emigrat în anul 1947 în S.U.A. Este președintele Fundației „*Apel pentru conștiință*" („*Appeal of Conscience*" Foundation), al cărei obiectiv asumat este îmbunătățirea și propășirea relațiilor interconfesionale. Rabinul, în vârstă de 82 de ani, este încă foarte activ, participând la numeroase misiuni, întruniri și dezbateri interconfesionale alături de personalități marcante ale Vaticanului, ale Patriarhiei moscovite, dar și ale lumii musulmane. A fost de mai multe ori la București, am avut șansa să particip în câteva ocazii la întruniri organizate la Templul Coral cu prilejul câtorva vizite ale rabinului Schneier, în perioada regimului comunist. Atunci, Templul Coral din București era – cred – unicul loc în România în care se mai puteau rosti cuvinte fără cenzură. La următorul Ș*abat* am fost la *Central Synagogue*, situată foarte central (după cum divulgă și numele), pe Lexington Avenue, construită în anul 1872 în stil maur, de o rară splendoare. Cu ceva ani în urmă, sinagoga a fost devastată de un incendiu, dar după refacere (2001) a devenit și mai frumoasă. Serviciul de dimineață de Ș*abat* a început la ora 10.00 în prezența a puține persoane, majoritatea fiind doamne. Lipseau vibrația și participarea pe care le simțisem în sâmbăta precedentă. Dar mărturisesc că serviciul a fost foarte frumos, impresionant și plăcut gustului unui om modern. O miniorchestră (pian electric, clarinet și baterie) acompania serviciul divin condus de rabinul Peter Rubinstein (care oficia alternativ în

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

ebraică și în engleză) și de cantora Angela Buchdahl, care cânta superb (cu vocea și la chitară). A fost scos un sul de „*Tora din Aron Kodesh*" („*Chivotul Sfânt*", splendid ornat și cu o iluminare sofisticată), din care o doamnă a citit pentru un singur chemat (o altă doamnă). Serviciul a durat cam o oră. Mi s-a spus (enoriașii au fost foarte prietenoși și comunicativi) că la „*Kabbalat Șabat*" (serviciul religios de primire a „*miresei Șabat*") participă mult mai multă lume, că este o congregație importantă – se numește „*Ahavath Chesed*" („dragostea de binefacere") – cu peste 2.500 de familii active din zona centrală din Manhattan (insula pe care a fost zidit centrul New Yorkului). Am mai participat la Ș*abatul* unei comunități „reform" și a uneia „reconstrucționiste", ambele interesante, mult mai potrivite cu rațiunea mea de om al secolului XX (care a apucat și ceva ani din secolul XXI), dar parcă mai puțin aproape de inima mea de evreu (bătrân). Nu am mai ajuns să particip și la serviciul divin de Șabat al unei congregații ortodoxe pentru prozaicul motiv că sejurul nostru de o lună la New York se sfârșise. Dar mi-am găsit scuza „jenantă" că slujba *ortodoxă tradițională* (deși de multe și diferite nuanțe) îmi este cunoscută, ea fiind, în linii mari, la fel în toate „sinagogile ortodoxe" din lume și desfășurându-se după aproape același *sidur* (ordinea și textul ebraic al rugăciunilor).

DIVERSITATEA ȘI DILEMELE EVREILOR DIN NEW YORK

Statisticile – oricât de contrare logicii noastre – oglindesc mai fidel realitatea, fie că ne place, fie că nu. Populația evreiască a New Yorkului a crescut în ultimul deceniu pe seama sporului demografic, exclusiv în familiile *ortodoxe* tradiționaliste, și a creșterii duratei de viață. Peste 30% din populația evreiască este ortodoxă și cam 40%, *conservativi, „reform", reconstrucționiști*. Restul – „seculari", agnostici, atei sau indiferenți. Cei care încearcă să soluționeze dilema identitară într-o lume modernă și globalistă, prin compromis și înțelepciune, nu se dovedesc suficient de competitivi. Lumea evreiască, probabil nu doar la New York, a devenit mult mai diversificată, nu mai funcționează la toți „***Halacha***" (Legea cu regulile unificatoare), iar iudaismul pluralist a devenit sloganul la modă. Iudaismul este astăzi nu doar strict *ortodox*, ci și *hasidic, ortodox-*

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

modern, *conservativ*, *„reform”*, *reconstrucționist*, *umanist*, *cabalist*, *budist*, *feminist*, *ecologist*, și nu am enumerat toate curentele care își dispută viitorul. Există un singur domeniu în care disputa devine concordie, și anume: trecutul. Evreii americani respectă și donează generos pentru ca istoria înălțătoare, eroică sau tragică, a poporului evreu să fie păstrată și cunoscută de întreaga națiune americană. Există în America un adevărat cult al istoriei (maliționii pot spune că cine n-are istorie își face!), și evreii americani au întemeiat numeroase muzee și memoriale dedicate trecutului evreiesc, și îndeosebi Holocaustului. Ele nu sunt ascunse în curțile sinagogilor, ci se găsesc în plina lumină a interesului public. Am vizitat câteva din aceste splendide mărturii ale trecutului evreiesc mai îndepărtat sau mai recent.

Muzeul Moștenirii Evreiești (*Museum of Jewish Heritage*), deschis în anul 1997, este așezat în cea mai nouă dezvoltare urbană a New Yorkului, în Battery Park City, într-un loc de unde se vede excelent Statuia Libertății, simbolul care i-a fascinat și i-a inspirat pe imigranții evrei fără țară, fără apărare și fără speranță. Nu întâmplător statuia poartă o placă pe care se află înscris inspiratul poem *Noul Colos*, de Emma Lazarus, o mare poetă și sionistă americană. Din anul 1880 (debutul pogromurilor în Rusia) până în anul 1948 (întemeierea Statului Israel) au imigrat în SUA circa 4,5 milioane de evrei, majoritatea originari din Estul Europei. Aproape toți au trecut prin celebrul punct de admisie (triere) situat pe insula Ellis, acum grav avariată de uraganul Sandy și care, de asemenea, se vede bine din Muzeu. Trei expoziții permanente, pe trei niveluri, se intitulează sugestiv: *Viața evreiasc*ă *în urm*ă cu seco*le*, *Războiul împotriva evreilor* și *Re*înnoirea *evreiasc*ă. Numeroase exponate, filme, montaje, susținute de cele mai specifice mijloace tehnice, fac din acest muzeu un excelent prilej de reflecții, de emoție, dar și de informare. Am întâlnit și câteva exponate legate de evreii din România. Dar cea mai plăcută amintire din muzeu a fost sala întitulată *Hava Naghila*, în care am întâlnit o poveste istorică, minunat colorată, din care am aflat că bine-cunoscutul cântec evreiesc, israelian, cu rădăcini folclorice din Ucraina și România, a fost făcut celebru și, respectiv, l-a făcut celebru pe... Harry Belafonte!

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

„Sufletul nu crede niciodată nimic fără o imagine” (Aristotel)

ALBUM

Tibi și Vera, mereu și peste tot împreună

IMAGINI DIN BRAȘOVUL MAGIC

EVREU FĂRĂ FRONTIERE

VOLUMUL I

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Corul „Bnei Milu" al Comunității din Brașov, la o festivitate de Hanuka în anul 1988

Tineri din comunitatea brașoveană alături de Rabinul șef al României Moses Rosen (Z.L.) la Washington alături de președintele S.U.A. George Bush senior

Un „minian" la Brașov în 1988

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Ariel Șaron, fost Prim Ministru al Israelului, împreună cu soția, Lily (născută la Brașov), oaspeți ai Sinagogii din Brașov

Ariel Șaron cu soția alături de Șef Rabinul României Moses Rosen cu soția